

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.410.027.10.2015
P/15/095

TEKST UJEDNOLICONY

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach
ul. Powstańców 29, 40-039 Katowice
T +48 32 784 42 00, F +48 32 784 42 30
lka@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/15/095 – Przymusowe kierowanie osób uzależnionych od alkoholu na leczenie odwykowe
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontrolerzy	1. Andrzej Królikiewicz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 97105 z dnia 15 października 2015 r. 2. Michał Nowak, inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 98086 z dnia 18 listopada 2015 r. (dowód: akta kontroli str. 1-4)
Jednostka kontrolowana	Urząd Miasta Katowice, ul. Młyńska 4, 40-098 Katowice
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marcin Krupa, Prezydent Miasta Katowice ¹ (dowód: akta kontroli str. 5-10)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli² niektórzy członkowie Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Katowicach³ - Zespołu ds. Leczenia Odwykowego nie spełniali wymogu określonego w art. 4¹ ust. 4 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁴, ponieważ nie zostali przeszkoleni w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Natomiast wszyscy członkowie ww. Zespołu posiadali staż pracy i doświadczenie zawodowe w objętym badaniem zakresie.

Weryfikacja przesłanek uzasadniających skierowanie zgłoszonych osób na badanie przez biegłych w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia przeprowadzana była rzetelnie. NIK nie ma także uwag co do rzetelności badania podstaw uzasadniających wystąpienie do sądu z wnioskiem o zastosowanie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu.

¹ Zwany dalej „Prezydentem Miasta”. Do 2014 r. stanowisko Prezydenta zajmował Piotr Uszok.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

³ Zwanej dalej „Komisją”.

⁴ Dz.U. z 2015 r., poz. 1286, ze zm., zwana dalej „ustawą o wychowaniu w trzeźwości”.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Kompetencje członków Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Opis stanu faktycznego

Czynności Komisji zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego nie były w latach 2013-2015 (do 31 sierpnia)⁵ przedmiotem kontroli Komisji Rewizyjnej Rady Miasta.

(dowód: akta kontroli str. 348, 351)

Pierwszy skład Komisji funkcjonującej w okresie objętym kontrolą liczył 20 osób. Został powołany zarządzeniem Prezydenta Miasta Nr 1673/2009 z dnia 23 września 2009 r.⁶. Do dnia zakończenia czynności kontrolnych zarządzenie powołujące Komisję było zmieniane ośmiokrotnie⁷. Liczba członków Komisji na 31 grudnia 2013 r., 31 grudnia 2014 r. i 31 sierpnia 2015 r. wynosiła, odpowiednio: 41, 42 i 43 osoby. Ostatnim z zarządzeń Prezydenta Miasta Nr 484/2015 z dnia 13 października 2015 r. liczbę członków Komisji zmniejszono do 42 osób.

(dowód: akta kontroli str. 13-56)

Zgodnie z regulaminami Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych⁸: z 2009 r.⁹, 2013 r.¹⁰, 2014 r.¹¹ oraz dwoma z 2015 r.¹² pracą Komisji kierował jej Przewodniczący lub Wiceprzewodniczący. Komisja działała w trzech zespołach tematycznych¹³ (Regulamin Komisji z 2009 r.), czterech zespołach tematycznych¹⁴ (Regulamin Komisji z 2013 r.) oraz pięciu zespołach tematycznych¹⁵ (Regulamin Komisji z 2014 r. i 2015 r.). Komórką organizacyjną Komisji odpowiedzialną za podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osób uzależnionych od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu był Zespół ds. Leczenia Odwykowego¹⁶. Zespół prowadził działania w składzie przynajmniej trzyosobowym (Regulamin Komisji z 2009 r.), dwuosobowym (Regulamin Komisji z 2013 r., 2014 r. i pierwszy Regulamin z 2015 r.) oraz w składzie maksymalnie trzyosobowym (Regulamin Komisji z 2015 r.). Skład osobowy Zespołu był ustalany każdorazowo w zarządzeniach Prezydenta Miasta powołujących Komisję bądź zmieniających zarządzenia w sprawie powołania Komisji, które przedstawiono powyżej. Liczba członków Zespołu na 31 grudnia 2013 r., 31 grudnia 2014 r. i 31 sierpnia 2015 r. wyniosła

⁵ Zwane dalej „okresem objętym kontrolą”.

⁶ „W sprawie powołania Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych”, zwane dalej „Zarządzeniem powołującym Komisję”.

⁷ Zarządzeniami Prezydenta Miasta: Nr 223/2011 z dnia 24 maja 2011 r.; Nr 1727/2013 z dnia 17 września 2013 r.; Nr 1895/2013 z dnia 20 grudnia 2013 r.; Nr 2082/2014 z dnia 27 maja 2014 r.; Nr 2143/2014 z dnia 8 lipca 2014 r.; Nr 48/2015 z dnia 14 stycznia 2015 r., Nr 184/2015 z dnia 28 kwietnia 2015 r. i Nr 484/2015 z dnia 13 października 2015 r.

⁸ Zwanymi dalej „Regulaminami Komisji”.

⁹ Stanowiącym załącznik do zarządzenia Prezydenta Miasta Nr 1673/2009 z dnia 23 września 2009 r.

¹⁰ Stanowiącym załącznik do zarządzenia Prezydenta Miasta Nr 1727/2013 z dnia 17 września 2013 r.

¹¹ Stanowiącym załącznik do zarządzenia Prezydenta Miasta Nr 2082/2014 z dnia 27 maja 2014 r.

¹² Stanowiącym załącznik do zarządzeń Prezydenta Miasta Nr 48/2015 z dnia 14 stycznia 2014 r. i Nr 484/2015 z dnia 13 października 2015 r.

¹³ Zespół Inicjujący – Opiniujący, Zespół ds. Leczenia Odwykowego i Zespół Kontrolny.

¹⁴ Zespół Inicjujący – Opiniujący, Zespół ds. Leczenia Odwykowego, Zespół ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz grup roboczych i Zespół Kontrolny.

¹⁵ Zespół Inicjujący – Opiniujący, Zespół ds. Leczenia Odwykowego, Zespół ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz grup roboczych, Zespół Kontrolny i Zespół ds. kontroli wiarygodności danych złożonych w oświadczeniu o wartości sprzedaży napojów alkoholowych w roku poprzednim.

¹⁶ Zwany dalej „Zespołem”.

odpowiednio: osiem, osiem i dziewięć osób. W ostatnim Zarządzeniu Prezydenta Miasta Nr 484/2015 z dnia 13 października 2015 r. liczbę członków Zespołu zmniejszono do ośmiu osób.

(dowód: akta kontroli str. 13-56, 238-246)

Spośród ośmiorga członków Zespołu¹⁷, troje posiadało wykształcenie pedagogiczne¹⁸, jeden – socjologiczne¹⁹, jeden – politologiczne, jeden – psychologiczne, jeden – filologiczne²⁰ i jeden resocjalizacyjne. Ponadto, Przewodniczący i Wiceprzewodnicząca Komisji uprawnieni do udziału w posiedzeniach każdego z zespołów tematycznych Komisji posiadali odpowiednio wykształcenie psychologiczne i wykształcenie w zakresie nauk politycznych (specjalność – polityka społeczna). Jedną z osób będącą członkiem Zespołu do 2015 r., była członkiem ruchu AA z wieloletnim stażem. Członkami Zespołu byli: Kierownik Terenowego Punktu Pomocy Społecznej Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Katowicach²¹ i członek Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Rozwiązywania Przemocy w rodzinie; Konsultant – koordynator ds. uzależnień w Ośrodku Interwencji Kryzysowej MOPS; specjalista terapii uzależnień w Pododdziale Odwykowym w Centrum Psychiatrii w Katowicach i kierownik (także terapeuta) w Ośrodku Interwencji Kryzysowych dla Rodzin z Problemem Alkoholowym Śląskiego Stowarzyszenia „AD VITAM GIGNAM”; instruktor terapii uzależnień i koordynator ds. terapii w Centrum Psychoterapii i Leczenia Uzależnień w Sosnowcu; Kierownik Sekcji ds. Bezdomnych w MOPS; Psycholog-terapeuta w Ośrodku dla Osób Uzależnionych od Alkoholu przy Miejskiej Izbie Wytrzeźwień w Katowicach oraz dwóch Podinspektorów w Wydziale Polityki Społecznej Urzędu Miasta Katowice, w referacie Pełnomocnika Prezydenta ds. Rozwiązywania Problemów Uzależnień. Przewodniczący Komisji zajmował stanowisko Pełnomocnika Prezydenta Miasta ds. Rozwiązywania Problemów Uzależnień, a ponadto był psychologiem w Archidiecezjalnej Poradni Życia Rodzinnego w Katowicach oraz członkiem Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wiceprzewodnicząca Komisji była zatrudniona jako Naczelnik Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Miasta Katowice, a ponadto była członkiem Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Czworo²² z dziewięciorga członków Zespołu (a także Przewodniczący i Wiceprzewodnicząca Komisji) zostali przeszkoleni, zgodnie z wymogami określonymi w art. 4¹ ust. 4 ustawy o wychowaniu w trzeźwości w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

(dowód: akta kontroli str. 57-64, 373, 375-376)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Pięcioro z dziewięciorga członków Zespołu nie posiadało przeszkolenia w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, co wymagane było postanowieniami art. 4¹ ust. 4 ustawy o wychowaniu w trzeźwości. NIK dostrzega, że dwoje z ww. członków miało wykształcenie pedagogiczne o specjalności resocjalizacyjnej, jeden członek wykształcenie psychologiczne a jeden skończył studia o kierunku profilaktyka, resocjalizacja i problemy społeczne, a ponadto

¹⁷ Według stanu na dzień zakończenia Kontroli, tj. na 8 grudnia 2015 r.

¹⁸ O specjalności odpowiednio: resocjalizacja, profilaktyka i resocjalizacja oraz pedagogika społeczno – opiekuńcza.

¹⁹ O specjalności - praca socjalna.

²⁰ Specjalność – kulturoznawstwo.

²¹ Zwany dalej „MOPS”.

²² W tym Pan A.D., który przestał być członkiem zespołu w 2015 r.

wymienieni członkowie oraz piąty członek Zespołu posiadali wieloletnie doświadczenie w zakresie rozwiązywania problemów społecznych.

Naczelnik Wydziału Polityki Społecznej wyjaśniła, że posiadane przez ww. osoby wykształcenie kierunkowe, wiedza oraz doświadczenie zawodowe umożliwia właściwe wykonywanie rozmów motywujących z osobami z problemem alkoholowym oraz ich rodzinami. Dodała, że osoby te nie były członkami innych zespołów tematycznych Komisji, a zatem nie zachodziła potrzeba ich szkolenia w szerokim zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych określonych przywołanym artykułem.

Zdaniem NIK powyższe wyjaśnienie nie zasługuje na uwzględnienie, ponieważ art. 4¹ ust. 4 ustawy o wychowaniu w trzeźwości stanowi, że w skład gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych wchodzi osoby przeszkolone w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

(dowód: akta kontroli str. 57-64, 373, 375-376)

Ocena częściowa

W ocenie NIK, niektórzy członkowie Zespołu nie spełniali wymogu określonego w art. 4¹ ust. 4 ustawy o wychowaniu w trzeźwości, ponieważ nie zostali przeszkoleni w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Posiadali natomiast staż pracy i doświadczenie zawodowe w objętym badaniem zakresie oraz wzięli udział w licznych formach podnoszenia kwalifikacji.

2. Czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osób uzależnionych od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu

2.1. Czynności Miejskiej Komisji rozwiązywania Problemów Alkoholowych zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu

Opis stanu faktycznego

Liczba osób zgłoszonych Komisji w sprawach o zobowiązanie do poddania się leczeniu odwykowemu wyniosła: 191 osób w 2013 r., 254 osoby w 2014 r. i 193 osoby w 2015 r. (do 31 sierpnia).

Liczba spraw zakończonych podjęciem przez osobę zgłoszoną decyzji o dobrowolnym podjęciu leczenia odwykowego po rozmowach motywujących przeprowadzonych przez Komisję, w stosunku do których Komisja nie odnotowała kolejnych zgłoszeń wyniosła: 17 w 2013 r., dziewięć w 2014 r. i jedna w 2015 r. (do 31 sierpnia).

Liczba osób skierowanych przez Komisję na badanie przez biegłego w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu i wskazania rodzaju zakładu leczniczego wyniosła: 128 osób w 2013 r., 176 osób w 2014 r. i 138 osób w 2015 r. (do 31 sierpnia).

Liczba opinii biegłych stwierdzających u zgłoszonej osoby uzależnienie od alkoholu wyniosła: 41 w 2013 r., 50 w 2014 r. i 33 w 2015 r. (do 31 sierpnia).

Liczba opinii biegłych nie stwierdzających u zgłoszonej osoby uzależnienia od alkoholu wyniosła po jednej w latach 2013- 2015 r. (do 31 sierpnia).

Liczba skierowanych do sądu wniosków o zobowiązanie osób uzależnionych od alkoholu do poddania się leczeniu odwykowemu wyniosła: 82 w 2013 r., 171 w 2014 r. i 111 w 2015 r. (do 31 sierpnia), w tym, odpowiednio: 40, 120 i 77 bez opinii biegłego.

Liczba osób, wobec których sąd postanowił o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego wyniosła: 18 osób w 2013 r. i oraz

15 osób w 2014 r., z tego odpowiednio po dwie osoby w trybie stacjonarnym i 16 oraz 13 osób w trybie ambulatoryjnym. W 2015 r. (do 31 sierpnia) nie wystąpiły znane Komisji postanowienia sądu, o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego.

W sześciu przypadkach w 2013 r.²³ oraz w dziewięciu przypadkach w 2014 r.²⁴ sąd odmówił zastosowania obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego.

Liczba spraw skierowanych do sądu, w stosunku do których Komisji nie jest znane rozstrzygnięcie wyniosła: 58 w 2013 r., 147 w 2014 r. i 111 w 2015 r. (do 31 sierpnia).

Liczba spraw „odłożonych”/„umorzonych” przez Komisję, bez skierowania do biegłego i sądu (z wyłączeniem spraw, w których osoba zgłoszona zadeklarowała dobrowolne podjęcia leczenia) wyniosła: 67 w 2013 r., 50 w 2014 r. i 13 w 2015 r. (do 31 sierpnia).

Wydatki na działania Komisji związane z procedurą zobowiązania osób uzależnionych od alkoholu do poddania się leczeniu odwykowemu wyniosły: 66.326 zł w 2013 r., 72.622 zł w 2014 r. i 48.717 zł w 2015 r. (do 31 sierpnia).

(dowód: akta kontroli str. 65-124, 348, 351-352)

Komisja posiadała dokumentację osób zgłaszanych do Komisji w okresie objętym kontrolą. Dokumentacja obejmowała wnioski o leczenie odwykowe, informacje z MOPS, Miejskiej Izby Wyrzeźwień, Komisariatów Policji, a także rodzin osób zgłaszanych o aktualnej sytuacji rodzinnej. Ponadto Komisja dysponowała protokołami z posiedzeń Zespołu, a także protokołami ze spotkań z osobami kierowanymi na leczenie jak również z ich rodzinami i innymi bliskimi osobami.

(dowód: akta kontroli str. 348, 352-353)

2.2. Tryb postępowania Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Opis stanu faktycznego

Na potrzeby Komisji Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Katowice²⁵ przyjął w 2010 r. „Procedury dotyczące zobowiązania do leczenia odwykowego Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Katowicach”²⁶. Zgodnie z Procedurą oraz wg informacji udzielonych przez Naczelnik Wydziału Polityki Społecznej po przyjęciu zgłoszenia o tzw. problemie alkoholowym podejmowano następujące czynności:

- rozpatrzenie wniosku i przekazanie go do Zespołu w celu zaproszenie osoby zgłoszonej na posiedzenie w celu przeprowadzenia rozmowy konsultacyjnej zmierzającej do zmotywowania osoby uzależnionej do podjęcia leczenia odwykowego,
- przekazanie wniosku do MOPS w celu podjęcia działań w ramach pracy socjalnej i/lub poradnictwa specjalistycznego i do Prokuratury, gdy m.in. we wniosku o leczenie odwykowe znajdują się informacje na temat przemocy, a także

²³ W jednym przypadku sąd zwrócił wniosek ze względu na brak aktualnego miejsca pobytu osoby zgłoszonej Komisji, w czterech przypadkach sąd nie podał przyczyny oddalenia wniosku, w jednym przypadku sąd poinformował o wydaniu opinii przez biegłych sądowych, natomiast brak było postanowienia końcowego.

²⁴ W dwóch przypadkach brak było przesłanek wskazanych w art. 24 i 26 ustawy o wychowaniu w trzeźwości, w czterech przypadkach sąd nie podał przyczyny oddalenia wniosku, w jednym przypadku sąd zwrócił wniosek ze względu na brak aktualnego miejsca pobytu osoby zgłoszonej Komisji, w jednym przypadku sąd poinformował o wyznaczeniu terminu kolejnej rozprawy na dzień 22 grudnia 2015 r., w jednym przypadku sprawa została umorzona ze względu na zgon osoby zgłoszonej Komisji.

²⁵ Zwanego dalej „Wydziałem Polityki Społecznej”.

²⁶ Zwane dalej „Procedurami”.

- uzupełnienie informacji o zgłoszonej osobie poprzez kontakt z Miejską Izbą Wyrzeźwień²⁷, Komisarzatem Policji²⁸ i rozmowę z bliskimi osoby zgłoszonej,
- kierowanie do biegłego w celu wydania opinii - jeżeli wymaga tego sprawa, a także po dwukrotnym niestawieniu się osoby zgłoszonej na posiedzeniu Zespołu,
 - kierowanie sprawy do sądu w przypadku, gdy w sprawie występują wyraźnie określone ku temu przesłanki ustawowe (art. 24 ustawy o wychowaniu w trzeźwości) oraz gdy pomimo działań Zespołu osoba zgłoszona nie podejmuje efektywnej terapii.

(dowód: akta kontroli str. 238-246, 348-349, 351, 353)

Naczelnik Wydziału Polityki Społecznej wyjaśniła, że osoby które wyraziły chęć dobrowolnego poddania się leczeniu odwykowemu, zobowiązane zostały do przedłożenia Komisji zaświadczenia o podjęciu leczenia, bądź informacji o ustaleniu terminu zgłoszenia się na terapię.

Odnosząc się do postanowień (pkt 1 § 4) Procedur, zgodnie z którymi dwukrotne niestawiennictwo w wyznaczonym terminie na posiedzeniu Zespołu skutkowało skierowaniem osoby zgłoszonej Komisji na badanie biegłych sądowych, ww. Naczelnik wyjaśniła: „Jednokrotne niestawiennictwo może być spowodowane różnymi okolicznościami niezależnymi od osoby, wobec której podjęto działania. Sędziowie Sądu Rejonowego w Katowicach oczekują, aby Komisja przed złożeniem wniosku do Sądu podjęła i udokumentowała jak największą aktywność zmierzającą do zmotywowania zgłoszonej osoby do podjęcia leczenia. Wyznaczanie trzeciego terminu zanadto wydłużałoby procedurę o zobowiązanie do leczenia odwykowego, a poza tym uznano, że jest zbyt małe prawdopodobieństwo, że osoba zgłosi się na trzecie zaproszenie, po dwóch nieskutecznych zaproszeniach na Komisję. Natomiast na drugie zaproszenie zgłasza się znacząca ilość osób. Skierowanie osoby zgłoszonej na badanie przez biegłych sądowych następuje po wyczerpaniu wcześniejszych etapów, na których są jej proponowane uczestnictwo w rozmowie z Komisją, a następnie skuteczne i udokumentowane realizowanie terapii. Skierowanie na badanie biegłych sądowych jest konsekwencją niewykorzystania przez zgłoszoną osobę podjęcia własnej aktywności ukierunkowanej na podjęcie skutecznego leczenia”.

(dowód: akta kontroli str. 240, 367, 371, 360, 363)

Do szczegółowego badania trybu postępowania oraz czasu trwania postępowań Komisji w sprawach o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego wybrano próbę 70 postępowań ws. osób zgłoszonych Komisji w 2013 r.²⁹ W ramach wybranej próby 12 spraw zakończyło się umorzeniem/zawieszeniem³⁰ postępowania przez Komisję, a w 58 przypadkach sprawa została przekazana do sądu.

(dowód: akta kontroli str. 247-252)

We wszystkich 70 sprawach poddanych badaniu Zespół weryfikował występowanie przesłanek określonych w art. 24 ustawy o wychowaniu w trzeźwości, w oparciu o rozmowy z osobami zgłoszonymi i ich bliskimi oraz kontakt z Miejską Izbą Wyrzeźwień, MOPS i Policją. Z łącznej liczby 58 spraw skierowanych do sądu o wydanie orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej obowiązku

²⁷ Wysłanie zapytania o pobycie danej osoby w Izbie Wyrzeźwień.

²⁸ Wysłanie zapytania o przeprowadzonych interwencjach Policji oraz o monitorowaniu sprawy przez dzielnicowego.

²⁹ Ze 191 zgłoszonych ogółem w tym roku.

³⁰ Na wniosek wnioskodawców wycofano trzy sprawy i zawieszono jedną sprawę, pięć osób zgłoszonych podjęło dobrowolnie leczenie odwykowe, jedna osoba zmarła, a w dwóch przypadkach postępowanie umorzono ze względu na brak informacji dotyczącej podtrzymania wniosku o zobowiązanie do leczenia odwykowego.

leczenia odwykowego Zespół posiadał wiedzę o 14 orzeczeniach sądu w tych sprawach. W jednym przypadku sąd zwrócił wniosek ze względu na brak adresu osoby zgłoszonej Komisji. W skierowanych do sądu i znanych Komisji sprawach sąd nie odmówił wydania orzeczenia o obowiązku poddania się leczeniu z powodu braku przesłanek określonych w art. 24 ustawy o wychowaniu w trzeźwości. W sprawach objętych badaną próbą nie wystąpiły przypadki skierowania na badanie przez biegłych osoby, która nie spełniała ww. przesłanek, ani nieskierowania na te badania osoby, która takie przesłanki spełniała.

W każdej z 70 spraw poddanych badaniu Komisja występowała do MOPS, Miejskiej Izby Wytrzeźwień i Komendy Policji o udzielenie informacji o osobie zgłoszonej Komisji w zakresie sytuacji rodzinnej, ewentualnych pobytów w Izbie Wytrzeźwień oraz interwencji Policji w zgłoszonych sprawach.

Zespół przeprowadził rozmowy motywujące z 40 osobami zgłoszonymi Komisji, z tego po jednej rozmowie z 14 osobami, a wielokrotnie (od od dwóch do 21 razy) z 26 osobami, z tego od dwóch do trzech rozmów z 19 osobami oraz od sześciu do 21 rozmów (jedna sprawa) z siedmioma osobami w trakcie leczenia odwykowego, w których weryfikowano także fakt realizacji leczenia. Z 31 osobami Zespół przeprowadzał rozmowy motywujące przed skierowaniem na badanie biegłych celem wydania opinii w sprawie uzależnienia od alkoholu. Deklarację o dobrowolnym podjęciu leczenia złożyły 23 osoby zgłoszone Komisji.

Naczelnik Wydziału Polityki Społecznej wyjaśniła, że rozmowy motywujące były prowadzone w trakcie całego procesu leczenia, aż do jego ukończenia. Były one jednocześnie weryfikacją deklaracji podjęcia leczenia, ponieważ osoba motywowana była zobowiązana do przedkładania aktualnych zaświadczeń wystawianych w placówce leczniczej. Dodała, iż prowadzenie rozmów motywujących przed skierowaniem sprawy do biegłych pozwala zgłoszonej osobie na podjęcie decyzji o wyborze miejsca, gdzie udać się po pomoc obejmującą diagnozę i terapię uzależnienia: „Taki system motywowania do zmiany jest najbardziej korzystny, ponieważ stwarza osobie uzależnionej od alkoholu możliwość podejmowania samodzielnych wyborów na poszczególnych etapach zobowiązania do leczenia odwykowego, co ma znaczący wpływ na uruchomienie głębszej i trwalszej motywacji do terapii odwykowej a w rezultacie utrzymywania abstynencji”.

(dowód: akta kontroli str. 251-265, 349, 353, 360-361, 363-364, 366-367, 370-371)

W badanej próbie czas trwania poszczególnych czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego wyniósł:

- od 27 do 55 dni³¹ od wpływu zgłoszenia do zaproszenia zgłoszonej osoby na posiedzenie Komisji,
- od 51 do 476 dni³² od wpływu pierwszego zgłoszenia dotyczącego danej osoby do skierowania akt zgłoszonej osoby do biegłego,
- od 01 (opinia wydana tego samego dnia) do 30 dni³³ od skierowania akt zgłoszonej osoby do biegłego do wydania opinii przez biegłego,
- od 4 do 358 dni³⁴ od wpływu do Komisji opinii biegłego do skierowania do sądu wniosku o zobowiązanie osoby uzależnionej od alkoholu do poddania się leczeniu odwykowemu,

³¹ Terminy zbadano w przypadku wszystkich 70 spraw.

³² Terminy zbadano w przypadku 58 spraw, w 12 przypadkach Komisja umorzyła postępowania.

³³ Terminy zbadano w przypadku 23 spraw, w 35 sprawach osoby skierowane na badanie nie stawily się u biegłego, a w 12 przypadkach Komisja umorzyła postępowania.

³⁴ Terminy zbadano w przypadku 23 spraw, w 35 sprawach osoby skierowane na badanie nie stawily się u biegłego, a w 12 przypadkach Komisja umorzyła postępowania.

- od 103 do 612 dni³⁵ od wpływu zgłoszenia do Komisji do skierowania wniosku do sądu,
- od 29 do 399 dni³⁶ od skierowania do sądu wniosku do terminu posiedzenia wyznaczonego przez sąd,
- od 36 do 452 dni³⁷ od skierowania wniosku do sądu do uprawomocnienia się postanowienia sądu,
- od 225 do 630 dni³⁸ od wpływu zgłoszenia do Komisji do uprawomocnienia się postanowienia sądu.

Wobec 14 z 70 objętych badaniem osób Komisja prowadziła postępowania w latach wcześniejszych. Wobec żadnej z osób³⁹, co do których w latach 2013-2014 postępowania zostały zakończone, nie prowadzono kolejnych postępowań w roku 2015.

(dowód: akta kontroli str. 251-252, 266-267)

Zespół nie posiadał informacji o 43 rozstrzygnięciach sądu w 57 sprawach zakończonych orzeczeniem sądu (74,1% rozstrzygnięć) w skierowanych przez siebie sprawach o orzeczenie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu w badanej próbie. Ponadto zgodnie z danymi przekazanymi przez Urząd Miasta Katowice, liczba spraw skierowanych do sądu, w których nie było znane rozstrzygnięcie wyniosła: 58 spraw w 2013 r., 147 spraw w 2014 r. i 111 spraw w 2015 r. (do 31 sierpnia).

Naczelnik Wydziału Polityki Społecznej wyjaśniła: „Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w celu uzyskania informacji o orzeczeniach sądu musi występować z wnioskiem o odpis postanowienia, na który nałożona jest opłata sądowa. Robi tak niezwłocznie we wszystkich przypadkach, kiedy podmiot wnioskujący o zobowiązanie do leczenia (najczęściej rodzina lub Terenowe Punkty Pomocy Społecznej MOPS) zwróci się z zapytaniem o rozstrzygnięcie sądu”.

(dowód: akta kontroli str. 65, 251-252, 253-263, 361, 365)

Wszyscy członkowie Zespołu⁴⁰ posiadali upoważnienia do przetwarzania danych osobowych nadane przez Administratora Bezpieczeństwa Informacji z upoważnienia Prezydenta Miasta. Administrator Bezpieczeństwa Informacji prowadził w formie elektronicznej ewidencję osób upoważnionych do dostępu do zbioru danych o nazwie „Wnioski o skierowanie osób uzależnionych od alkoholu na leczenie odwykowe”. W ewidencji zawarto następujące dane: liczba porządkowa, imię i nazwisko, stanowisko, identyfikator sieciowy, identyfikator systemowy, uprawnienia, numer upoważnienia, data upoważnienia i data ustania upoważnienia. Zbiór danych osobowych o nazwie „Wnioski o skierowanie osób uzależnionych od alkoholu na leczenie odwykowe – baza manualna” został zgłoszony do Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych⁴¹ przez Prezydenta Miasta w dniu 27 października 1999 r. Pismem z dnia 17 lipca 2001 r. GODO odmówił rejestracji zbioru informując, iż nie podlega on obowiązkowi rejestracji jako zbiór prowadzony dla potrzeb postępowania sądowego.

³⁵ Terminy zbadano w przypadku 58 spraw, w 12 przypadkach Komisja umorzyła postępowania.

³⁶ Terminy zbadano w przypadku 57 spraw, w 12 przypadkach Komisja umorzyła postępowania, w 1 przypadku sąd zwrócił wniosek ze względu na brak adresu.

³⁷ Terminy zbadano w przypadku 14 spraw, w 43 przypadkach Komisja nie posiadała wiedzy o rozstrzygnięciach sądu a w 12 przypadkach Komisja umorzyła postępowania, a w 1 przypadku sąd zwrócił wniosek ze względu na brak adresu.

³⁸ Terminy zbadano w przypadku 14 spraw, w 43 przypadkach Komisja nie posiadała wiedzy o rozstrzygnięciach sądu a w 12 przypadkach Komisja umorzyła postępowania, a w 1 przypadku sąd zwrócił wniosek ze względu na brak adresu.

³⁹ Z badanej próby 70 osób.

⁴⁰ Według stanu na dzień 8 grudnia 2015 r.

⁴¹ Zwanego dalej „GODO”.

Dane osobowe osób zgłoszonych Komisji przechowywane były w Wydziale Polityki Społecznej w Katowicach ul. Rynek 1 oraz w miejscu pełnienia dyżurów przez Zespół – w Katowicach na ul. Macieja 10 (kopie dokumentacji z postępowań). Dokumentacja przechowywana była w sposób zapewniający zabezpieczenie przed dostępem osób nieupoważnionych. Opis sposobu przetwarzania danych osobowych oraz środków je zabezpieczających zawarto w załączniku do zarządzenia Prezydenta Miasta Nr 322/2013 z 16 października 2013 r. – „Polityka bezpieczeństwa danych osobowych”.

(dowód: akta kontroli str. 297-338, 348, 351, 360, 363, 367, 371, 377)

Uwagi dotyczące badanej działalności

We wszystkich 70 sprawach poddanych badaniu Komisja występowała o udzielenie informacji o zgłaszanych jej osobach do innych podmiotów, takich jak: MOPS, Miejska Izba Wytrzeźwień i Policja. Naczelnik Wydziału Polityki Społecznej wyjaśniła, że dokumenty z wyżej wymienionych instytucji pozwalają Komisji na weryfikację przesłanek ustawowych określonych w ustawie. Powyższe dokumenty są wymagane przez Sąd Rejonowy w celu rozpatrzenia wniosku o zobowiązanie do leczenia odwykowego.

NIK zwraca uwagę, że w przypadku przetwarzania danych osobowych otrzymanych od ww. jednostek, mogą być to tzw. dane sensytywne, a członkowie *Komisji* nie są upoważnieni do ich przetwarzania.

(dowód: akta kontroli str. 238-246, 253-263, 349, 353, 366, 370)

Ocena częściowa

W ocenie NIK członkowie Zespołu rzetelnie weryfikowali przesłanki uzasadniające skierowanie zgłoszonych osób do biegłych w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia oraz wniosków do sądu o orzeczenie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁴², wnosi o:

zapewnienie posiadania przez wszystkich członków Zespołu przeszkolenia w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych wymaganego ustawą o wychowaniu w trzeźwości.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach.

⁴² Dz. U. z 2015 r., poz. 1096.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 31 grudnia 2015 r.

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**